

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Udgivet år og sted | Publication time and place:
Fysiske størrelse | Physical extent:

Nielsen, R.; af R. Nielsen.

Logik og Psychologie : Cursus for
Universitetsaaret 1867-68

Kjøbenhavn : Gyldendal, 1867
[28] s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

Logik og Psychologie.

Cursus

for

Universitetsaaret 1867—68.

af

R. Nielsen.

Kjøbenhavn.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandel (F. Høgel).

Trykt hos J. H. Schuls.

1867.

Beitrag zur Psychologie

von

Dr. phil. Hermann Lotze

in

Leipzig

Verlag

von C. F. Winterberg, Leipzig

1852

Logik og Psychologie.

Som alle Videnskabers fælles Grundlag afgiver Logiken færegne Støttepunkter for hver Videnskab især og da navnlig ogsaa for Psychologien. Saaledes er Læren om Subjectivitetens Oprindelig­hed af færegen Betydning, naar det gjælder om Indsigt i Livets Væsen. Læren om Reflexionen tjener Psychologien deels som „Forstandsreflexion“ (S. 60—70) til Opklaring af Forstandslivet, deels som Væsens- og Virkelighedsreflexion (S. 77—123) til nærmere Belysning af Forholdet mellem Reflektøren og Virken i de organiske Processer; endelig afgiver Læren om den begribende Subjectivitet uundværlige Bidrag til grundig Opfattelse af Døernes Psychologie og til dybere Forstaaelse af det selvbevidste Livs absolute Gyldighed.

I.

Subjectiv Logik i Omrids.

A. Subjectivitetens Oprindelig­hed.

- a) At Subjectiviteten ikke kan afledes af nogetsomhelst udvortes eller indvortes Andet, lære vi af de Modsigelser, hvori Sensualismen har gjort sig skyldig (Side 24—29);
- b) at det menneskelige Selv ikke kan være sit eget Ophav, viser Zegets Selvmodsigelse i den subjective Idealisme (S. 29—35);
- c) Subjectivitetens problemets Løsning leder til den Indsigt, at den menneskelige Subjectivitet har sin Oprindelse fra den guddommelige.

B. Den reflecterende Subjectivitet.

Subjectiviteten bestaaer i en ideel Virken, hvorunder Selvheden uophørlig speiler Andet i sig og sig i Andet, altsaa i en uendelig Reflecteren: Subjectiviteten er væsentlig reflecterende.

a) Forfaavidt den reflecterende Subjectivitet sætter og forudsætter en umiddelbar Adskillelse mellem Andethed og Selvhed, mellem de Gjenstande, hvorover den reflecterer, og sine egne Reflexioner, karakteriserer Reflexionen sig som Forstandsreflexion.

b) Forfaavidt den forstandigt reflecterende Subjectivitet indseer, at de Egenstaber og Relationer, den maa tillægge Tingene, ere Tingenes egne Reflexionsbestemmelser, Bestemmelser, hvori Tingene reflectere hinanden indbyrdes, er Reflexionen objectiv, og den objective Reflexion at bestemme som Væsensreflexion.

c) For Væsensreflexionen er der endnu en Rest af Umiddelbarhed, nemlig den haarde Umiddelbarhed, der karakteriserer det objectivt Virkelige, tilbage at overvinde. Ved at optage, gennemtrænge og assimilere sig denne Umiddelbarhed naaer den reflecterende Subjectivitet omsider det Vendepunkt, da den udtryffeligt veed, at Reflecteren er en Virken og al Virken væsentlig en Reflecteren: den fuldt udviklede Reflexion er Virkelighedsreflexion.

C. Den begribende Subjectivitet.

Naar Virkelighedsreflexionen har tilegnet sig de for alt udvortes Virkeligt afgjørende Umiddelbarhedselementer, har den med det Samme optaget en Modsatning, der tvinger den til at gaae ud over sig selv og forvandle sin væsentlige Reflecteren til virkelig Begriben.

a) Fra Væsenssiden er Reflexionen logisk; fra Virkeligheds siden faaer den en Modstand i det Virkelige punktuelle Umiddelbarhed (Dette mod Dette) d. e. i det Antilogiske. For at magte det Logiske og det Antilogiske

i Begrebets Eenhed, maa Subjectiviteten virke som Selvheds-
 eenhed af Viden og Magt, d. e. som ontologisk, guddommelig
 Subjectivitet.

b) Foraaavidt den ontologiske Subjectivitet begriber
 Tilværelsens Indhold i logiske, ved antilogiske Reflexer
 articulerede Former, have vi Idealsystemet, den Verden
 af virksomme Ideer, hvori al Virkelighed oprindelig præ-
 formeres og anlægges. I denne Begriben er Magten ideel.
 Foraaavidt den altformaaende Subjectivitet begriber Tilværelsens
 Indhold i udvortes Virkelighed altsaa i antilogiske, ved logiske
 Former articulerede Kjendsgjerninger, have vi Realsystemet.
 I denne Begriben er Magten reel.

c) Ved den begrebne Modsætning af ideel og reel
 Magt indgaae de to Verdener, den ideale og den reale, i en
 saa gennemgaaende Begrelvirkning, at den ene bliver Middell,
 naar den anden bliver Maal: den fuldenkte Begriben er
 teleologisk.

Indhold.

I.

Subjectiv Logik i Omrids.

A. Subjectivitetens Oprindelighed:	Side.
Den umiddelbare Subjectivitet.....	1 — 53.
B. Den reflecterende Subjectivitet.....	54 — 132.
C. Den begribende Subjectivitet.....	133 — 263.

II.

Psychologie.

Indledende Sætninger.....	264 — 266.
Plantelivet	266 — 268.
Dyrelivet	268 — 273.
Menneskelivet: Psychologien i Grundtræk.....	273 — 277.

III.

Psychologie og Biologie.

a) Det organiske Formaal.....	277 — 286.
b) Livets Trin.....	286 — 423.
c) Sjæl og Legeme.....	423 — 477.

den tilsvarende Sensation: Fornemmelserne kunne, hvad et saadant System af materielle Relationer og Formbevægelser angaaer, tabe sig i Differentialvirkninger af forskjellig Orden. Seet fra Realsystemets Standpunkt kan Lyset i den guddommelige Viden altsaa gennemløbe utallige Gradationer ligesom det fuldstændige ved Gjenstandens Uigjennemtrængelighed bestemte Mørke gennem Sensationernes Dæmring og Sandse-reflexionernes Dagsfær til Idealitetens høieste Klarhed.

Herved naaes nu Eenheden af Begriben og Viden. Realsystemet godtgjør i denne Forstand den discursive Videns væsentlige Betydning for Vidensidealet selv. Fra Idealsystemets Standpunkt derimod have de angivne Modsætninger af Lys og Skygge kun den Virkning, at de i det Uendelige tilføre Ideeriget nye Vidensbestemmelser, saadanne nemlig, som overalt og fra alle Sider udvikle sig ved de eksistentielle Dannelser. Her er altsaa i Magtens Kredse, i Tingenes Verden, ikke en Gjenstand, ja ikke et Gjenstandsmoment, som jo i Idealsystemet har sin tilsvarende Vidensbestemmelse i fuldkommen Klarhed. Da nu Idealsystemet med sit hele Indhold af Kategorier, Begreber, Ideemomenter og Ideer er den vidende Subjectivitet fuldkommen gjennemsigtig, saa sees heraf, at Vidensidealet ogsaa i sig antager Charakter af intuitiv Viden.

I den teleologiske Regelbestemmelse af intuitiv og discursiv Viden har Vidensidealet uendelig Realitet, og med en logisk Paaviisning af denne Realitet maa Subjectivitetens Logik slutte.

II.

Psychologie.

Indledende Sætninger.

Natur og Aand komme overeens deri, at de begge have Ideen til absolut Indhold: i Nødvendighedens og den umiddelbare Virkeligheds Form er Ideen Natur; i Frihedens, Underligheds og Selvbevidstheds Form er Ideen Aand.

1) Naturens og Aandens Rige forholde sig, hvad den væsentlige Forskjellighed angaaer, som Andetheden (det Objective) til Selvheden (det Subjective), som den sandfælige, materielle Tilværelse til den ideelle, i usandsfælig Virken reflecterede Væren. Saalidt som Andetheden, det udbortes Tilværende, kan tænkes uden Selvheden, ligesaa lidt kan den fødende, formende, frembringende Natur tænkes uden Aanden. Den reelle Magt, der bærer Materien og ved Lovens System bestemmer Naturkræfterne, er en Aabenbarelse af den ideelle Magt, der er Eet med Aandens evige Viden og selvbestemmende Virken.

2) Eenheden af Natur og Aand er grundet paa Modfætning, ligesom Modfætningen paa Eenhed; Grundeenheden udtræder i virksom Fordobling af en sandfælig og oversandsfælig Verden. Som Aandens evige Indhold har Ideeriget væsentlig Bestaaen i mægtige Syner (Urbilleder) og stabende Tanker (Grundbegreber, Ideebegreber, særskilte Ideer); men i Naturriget er Idee-Indholdet udstykket til materielle Totaliteter, Elementer og Kræfter. Alle relativt fuldstændige Naturheelheder (Sol-systemer, Jordkloder, levende Organismer) ere Afbilleder af aandige, men naturkraftige Forbilleder, Virkeliggjørelser af Aandens virksomme, Naturen iboende, Eenheden af den ideelle og den reelle Magt aabenbarende Ideer.

Maagtet enhver nok faa relativ Realidee i sit Væsen er Selveenhed, og ethvert Ideebegreb forsaavidt et Selvhedsbegreb, faa bære dog de tilsvarende Naturheelheder alle, om end paa de forskjellige Trin i forskjellig Grad, Andethedens, Udstyknings og Betingethedens Præg. De naturlige Heelheder vise sig som sammensatte; Delene kunne endog særlig fremtræde som Brudstykker (Jordlag, Stene) og Masser (Luft- og Vandmasser); slige Dele, hvis Kategorier ere physiske Andethedsbegreber, kunne vel ikke umiddelbart udtrykke nogen Idee, men ere dog formedelst deres Sammenhæng med det paagjældende Hele middelbart undergivne Ideens Magt. Eenheden i det fuldstændige Naturhele er paa een Gang Sammenhængseenhed og Selveenhed. Jo mere abstract fysisk Heelheden er (Solsystemet), desto mere vil Sammenhængseenheden skjule over Selveenheden; jo inderligere gennemformet Heelheden er, desto mere vil Selveenheden skinne igjennem (Organismerne).

3) Paa Modsetningen mellem Sammenhængseenhed og Selveenhed beroer Modsetningen imellem Tingsaarsager (physiske Aarsager) og Selvaarsager (Principer), og herpaa igjen Modsetningen imellem fysisk og teleologisk Causalitet. Den teleologiske Causalitet gaaer overalt i Naturriget sammen med den physiske, og denne har til Gjengjæld sin oprindelige Forudsætning og Fulbdendelse i hiin.

4) Modsetningen mellem Aandens og Naturens Rige er ingenlunde at indskrænke til Modsetningen imellem Guddommens Aand og denne nærværende, os sandfælig bekyndte Natur. Tvertimod! Det bliver til Forklaring af de virkelige Livsphenomener nødvendigt at forudsætte en Mellemkøbe, hvori de ellers uforligelige Extremer (af det Ideelle og det Reelle) gennemtrænge hinanden. Da en saadan Mellemkøbe imidlertid ligger udenfor al umiddelbar Erfaring, kan den i Ividevidenskaben kun benyttes som metaphysisk Grundlag, og faaer alene sin Betydning fra de Bidrag, den yder til en alsidig Udtydning af bitterlige, fra Livet selv uadskillelige Functioner.

De angivne Forudsætningers videnskabelige Gyldighed bliver nu at prøve ved deres Anvendelse paa en naturphilosophisk Løsning af Livsproblemet.

Plantelivet.

Et Blik paa Planteorganismens karakteristiske Dele (Rod, Stængel, Blade af forskjellig Orden) siger os, at disse Dannelser i deres væsentlige Sammenhæng og Følgerække maae henføres til en ganske eiendommelig Betydning af stofformende Årsager. Livsaarsagen, det i Formudviklingen første Virksomme, er en Selvaarsag (Idee-Årsag, Princip). Men de fra Selvaarsagen udgaaende Virkninger forudsætte et Materiale, en Flerhed af forskjelligartede Stoffer, som ved Paavirkningen sættes i Virksomhed; de under Principets Paavirkninger virksomme Stoffer ere Tingsaarsager: den levende Organisme betinges af en dobbelt Betydning, Betydning mellem Princip og Tingsaarsager og Betydning mellem Tingsaarsagerne indbyrdes.

For at Selvaarsagen kan træde i Betydning med Tingsaarsagerne, maa der forudsættes et væsentligt Mellemværende. Dette Mellemværende har en ideel Side, hvorved det bliver Gæt med Selvaarsagen, og en reel, hvorved det bliver Gæt med Tingsaarsagerne. Medens Selvaarsagen udelukkende bestaaer i Formen og Virken, og forsaavidt har en indre, usandselig, reflecteret Væsen, have Tingsaarsagerne umiddelbar Bestaaen i de tilsvarende Stoffer og vise sig med udvortes, umiddelbar, materiel Tilvæsen. Den levende Organisme antager herved en dobbelt Stilling, en ydre, bestuelig i Exemplaret, og en indre, i Selvheden reflecteret, en principiel Eenhed af Midler og Formaal, Ideen.

Den gennemgaaende Modsætning af Livet (Ideen) og den levende Organisme (Exemplaret) er begrundet i en gennemgaaende Eenhed. Saa umuligt det er at aflede Livet af en fysisk Betydning mellem de blotte Tingsaarsager,

ligesaa umuligt er det at tillægge Ideen en umiddelbar, af Regelvirkning med Tingsaarfagerne uafhængig Selvstændighed. Kun ved at paavirke sit Andet og bearbejde sit Materiale, kan den virksomme Selvhed udvikle sit System af stofformende Functioner og derunder udforme sin egen oprindelige Væsenhed (indvortes og udvortes Andet; Materiens Formabilitet; Plantens Deling).

Muligheden af at dele Planten saaledes, at Livet fortsætter og udvikler sig typisk af den enkelte Deel, kan ikke modbevise Ideens Selvgældighed. Tværtimod! Den fra de forskjellige nydannede Centralpunkter udgaaende Livsvirksomhed gjentager den samme Kreds af Dannelser i den samme Grundform, og afgiver et Beviis for, at Ideen, trods de væxlende Betingelser, maa være den samme. Hvorledes Selveenheden udvikler sig gennem den punktuelle Forskjellighed, sees af Cellerivet. Hver Celle er som Selvhedspunkt oprindelig et Levende for sig, en særlig Organisme; men under den typiske Regelvirkning af de enkelte Celler indbyrdes, synker Celleorganismen ned til Gjennemgangspunkt, organisk Moment. De mangfoldige Selvhedspunkter reflectere sig som Sidebestemmelser i en videre omfattende, overgribende Selvhed. Efter den herved angivne Selvhedslov kunne ikke blot de enkelte Celler nedsættes til Dannelseselementer for Stængel og Blad, men Stængel og Blad ved Omdannelser igjen afgive Organer af høiere Orden (Frugtblad, Frugtbund, Frugtknude, o. s. v.).

Ideen, som udadtil arbejder med Stoffet, altsaa under stadig Indvirkning af et udvortes Andet, udvikler ved denne udadgaaende Virksomhed tillige en indadgaaende Forskjellighed, et indvortes Andet, et System af ideelle Selvhedsbestemmelser, og kommer til eiendommelig Bestaaen i Naturideernes fælles ontologiske Medium. I dette Medium har nemlig Plantelivets almeenconcrete Idee trinviis articularer sig til et systematisk Indbegreb af over- og underordnede (til Rækker, Classer,

Ordener, Familier, Slægter og Arter (svarende) Grundformer (særskilte Ideer), der virkeliggjøres som Individualideer i tilsvarende Exemplarer: kun som organiske Exemplarer have Ideerne umiddelbar Existens.

Af Bezelvirkningen mellem den ideelle og materielle Organisme (Individualideen og Exemplaret), kan Forholdet mellem Evtigt og Tideligt i Plantelivet nærmere forklæres.

Nedsænknet og fortabt i stofformende Virksomhed har det individuelle Liv en endelig Begyndelse og maa da ogsaa have en tilsvarende Ende; med de organiske Betingelser indtræder Virksomheden, og med Betingelsernes Ophør ophører den igjen. Men da Selvheden, langt fra at fremkomme enten af Stofferne eller af Intet, begynder som Væsenseenhed (Princip), kan den ved sit Ophør heller ikke blive enten til et stofagtigt Andet eller til Intet: Livets saavel deelvis som totale Ophør er dets Tilbagevenden til sit principielle Anlæg, til Underliggjørelse (ontologisk Grindring) i Arten. Imellem Begyndelsen og Enden ligger Selvudviklingen, hvis ideelle Udbytte optages og bevares i Artens ontologiske Grindring: Exemplaret har ikke levet forgjæves. Den metaphysiske Udødelighed, hvortil det individualiserede Liv indgaaer i Arten, kan nu vistnok igjen tænkes at afgive Forudsætning for en ny Spire i en Kreds af stofagtige Betingelser, der tilhøre en høiere Region; men en Erkjendelse heraf falder udenfor den menneskelige Videns Grændser: at Livet, der i enhver af dets Aabenbarelfser opfylder Selvhedens Lov, hverken kan blive til Andet eller til Intet, er den Grundtanke, ved hvis Udvikling og alfidige Begrundelse Videnskaben bliver staaende.

Dyrelivet.

Medens Plantelivet ikke kan naae ud over den stofformende Virksomhed, har Dyrelivet i sit Princip derimod Anlæg til en saa overgribende Selvvirksomhed, at det i Form af Fornemmelse formaaer at give Selvet en sandelig Til-

væren og concentrere sig til Sjæl: det bejalede Individ har et Legeme. Den udtrykkelige Modsatning af Sjæl og Legeme bestemmes derved, at Dyrorganismen, idet Systemet af de vegetative Functioner nedfattes til at afgive Grundlag for et i Sandsning og vilkaarlig Bevægelse sig yttrende Bevidsthedsliv, fordobler sig i tilsvarende Organsystemer og forstærker Concentrationen i den Grad, at de forskjelligartede Organer og dermed den organiske Individualitet faaer en eiendommelig affluttende Begrændsning. Modsatningen imellem de vegetative og de animale Organer i det dyriske Legeme er den organiserende Selveenhed saa oprindeligt underlagt, at den endog kan henføres til Fosterdaannelsens allerførste Stadier. Allerede Rimen i Egget sonderer sig i to Lag, hvoraf det øverste, mere gjenemsigtige, kaldes det animale eller dyriske Blad, det nederste, mere melkehvide, kaldes det vegetative Blad eller Sliimbladet. Af denne Begyndelse sees det udtrykkeligt, at det sjælelige og det vegetative Liv i Dyret er af een Oprindelse, at denne Oprindelse ikke kan forklares af organiske Stoffers physiske Regelvirkning, men beroer paa principiel Eenhed af vegetative og animale Anlæg. Ligesom Organerne for Ernæringslivet (Tarmrøret, Lungerne, Hjertelgangene) udvikle sig af Sliimbladet, saaledes fremkomme Organerne for det sjælelige Liv (Nervesystemet, Sandse- og Bevægelsesredskaberne) af det animale Blad. De tvende saaledes adskilte Organsystemer ere som to Extremer, der trænge til en Midte, hvori de kunne sammenflattes; der opstaaer derfor imellem dem et tredje Blad, nemlig Karbladet, hvoraf Hjertet, Blodkarrene og selve Blodet, altsaa det for de modsatte Organklasser fælles System, bliver dannet.

Imellem den stofformende Selvvirksomhed, Charaktermærket for det vegetative Liv, og Fornemmelsen, Dyrelivets væsentlige Særkende, synes Afstanden vel ved første Diktaft at være ligesaa stor som Afstanden imellem den blot stofagtige

Virksomhed og Selvvirksomheden; men nærmere seet betegner Fornemmelsen, det første umiddelbare Selvbefindende, netop en inderlig bestemt Selvhedsact og afgiver som saadan en nødvendig Forudsætning for Vilkaarligheden, Selvbestemmelses første udtrykkelige Ytring.

Under Fornemmelser, Sandsninger og Vilkaarlighedsytringer staaer Sjælen gennem alt Andet i Forhold til sig selv og frigjores til ideel Selvstændighed ikke blot ligeoverfor Omverdenen, men i inderlig Forstand endog overfor sit eget Legeme. Da Selvvirksomhed imidlertid paa ethvert Trin er betinget af Bevelirken med Andet, vil det heraf forstaaes, at det dyriske Sjæleliv maa i sine Functioner være ligesaa afhængigt af Bevidsthedsorganerne (Ganglier og Nerver) som Ernæringslivet af Ernæringsorganerne. Jo stærkere Anlæg til selvfattende Virksomhed og derved til forhoiet Sandsevidsthed det dyriske Livsprincip indeholder, desto mere vil Nervesystemets Centralorganer være fremherskende. Mændens Bloddyrene kun have et spredt og uregelmæssigt Nervesystem, og Leddyrene et Bugknudenervesystem med en Flerhed af relative Midtpunkter (en dobbelt Nerveknude i hvert Led, der afgiver Nerver til de omgivende Dele og staaer i Forbindelse med det foran og bagved liggende Led's Nerveknuder), have Hvirveldyrene i Rygmarv og Hjerne (Rygmarvsnervesystemet), og da navnlig i Hjernen, et for Bevidsthedslivet afgjørende Centralorgan.

Bevidsthedsfunctionerne, skjøndt afhængige af organisk materielle Betingelser, afgive ved deres Frigjørelse til Inderlighed et særegent Beviis for Selvhedens principielle Selvstændighed som sjæleligt Selv. Vel er Selvopfattelsen under den dyriske Sandsning umiddelbart fortabt i Opfattelsen af Andet; men hvilken af de fem Sandsner man end vil vælge, saa skal en physiologisk Analyse af Functionerne tydelig vise, at enhver Sandsning nødvendig forudsætter et sandsende Selv. Vistnok er Vilkaarligheden paa dens laveste Trin endnu for

uvilkaarlig til, at det dyriske Selv kan i en Vælgende gribe sig selv som den Vælgende; men derfor er den vilkaarlige Bevægelse ligesuldt at ansee som det første umistjendelige Tegns paa en activ, om end naturbestemt, Yttring af Selvet.

Som Erfaringsvidenskab maa Physiologien undersøge og noiagtig oplyse os om Forskjellen imellem Planteorganismen og det dyriske Regeme i alle saavel indvortes som udvortes Enkeltheder; men Grundforholdet selv, den oprindelige Væsensforskjel, kan kun udvikles i Psychologien. Efter sit Væsen er Livet under alle organiske Virksomheder en sig udformende, til eiendommelig Bestaaen fremarbeidende Selvvirksomhed; et dybere Indblik i denne Selvvirksomhed vil altsaa beroe paa en methodisk Opklaring af den Refleteren og Virken, hvorved Selvheden gennem sit udvortes Andet organiserer det Materielle og paa dette Grundlag tillige gennem sit indvortes Andet articulerer det Ideelle: Opgaven er saavel fra Synspunktet af det vegetative som af det animale Liv: at tydeliggjøre Umiddelbarheden og Reflexionen i organisk Eenhed, i organisk Modsatning, samt i organisk reflecteret Eenhed af Eenhed og Modsatning.

a) Det dyrisk-vegetative Liv.

Umiddelbarhed og Reflexion i organisk Eenhed. Sættes Næringsmiddel mod Ernæring, lyder det Første paa Umiddelbarhed, det Sidste paa Reflexion, men da Næring kun er i det Nærende, gaae de umiddelbart sammen i organisk Eenhed. For Reflexionen forudsætter Ernæringen et mod Organismen udvortes Andet; den organiske Refleteren virker som Forvandler af Organismens Andet til Organismen selv. Under den reflecterede Virken kommer det Umiddelbare særligt tilsynne paa ethvert Trin af den trinvis Omdannelse. Næringsstoffet, efterat det i Mundhulen er bearbejdet mechanic og i Fordoielsescanalen chemisk, deler sig som tilberedt Masse (Chymus) i et modstridende Andet, et Ubrugeligt, der føres bort, og et til Forvandling

tjenligt Andet (Chylus), der opfuges i Karrene (Melkekar, Lympekar) og gaar over i Blodet. Bloddannelsen afgiver en levende Midte imellem to hinanden reflecterende Extremers: Næringen som Stof og Stoffet som Næring. Blodet forener Andetheden med Selvheden; fra Blodet udgaar den sidste Forvandling: hvert Organ ernæres derved, at det af Blodet ernæres sig selv.

Umiddelbarhed og Reflexion i organisk Modfætning. Under Ernæringsvirksomheden er Reflexionen bunden i det Umiddelbare: den frie Reflecteren er kun til for en betragende Subjectivitet. Den bundne Reflexion udlægger sine Overgange i en Række af organiske Midler og Mellemled (Fordoielsesorganer, Blodets Kredsløb, Aandedrættet). I Umiddelbarhed og Mellemled hersker Andetheden og med denne igjen det Umiddelbare; ikke desto mindre er her i hver organisk Andethed et Moment af Selvhed, og i Selvheden sættes Reflexionen: det Frembragte er selv et Frembringende, det Dannede selv et Dannende, det Ernærede selv et Ernærende. Andetheden i de umiddelbart tilvarende Led er Mittel, Selvheden, reflecteret i den hele Kreds af typiske Formvirksomheder, er Maalet: sættes Maalet, det sig udformende Hele, som umiddelbart, saa ere Midlerne reflecterede; sættes Midlerne umiddelbart, saa er Reflexionen i Maalet; men en organisk reflecteret Eenhed af Umiddelbarhed og Reflexion kan først komme frem i

b) det dyriske-sjælelige Liv.

Erfaringsphysiologien maa i det Enkelte undersøge Nervesystemets anatomiske, kemiske og physiologiske Bestaffenhed saa noieagtig den vil: uden Indsigt i det Reflecteredes Forhold til det Umiddelbare, Selvhedens til Andetheden, Grundaarsagens til Tingsaarsagerne vil den umuligt kunne danne sig noget Begreb om Nerve- og Hjernevirksomhedens Eenhed med Bevidsthedslivet. Tages Sagen eenfaldig fra det organisk-physiske

Synspunkt, vil man ligesaa lidt kunne forklare en Fornemmelse af Tilstandsforandringer i Nerver og Ganglier, som man har været istand til at forklare Livet selv af den materielle Bøvelvirkning mellem Atomerne. Betragtes Sagen udelukkende fra et metaphysisk Standpunkt, kan man jo vel in abstracto eftergjøre de til Fornemmelse og uvilkaarlig Selvbestemmelse svarende Reflexioner; men den stofagtige Andethed er udelukket, den formelle Reflexeren falder udenfor Virkeligheden: istedenfor at give os et concret Begreb af det Ideelles Selvreflexerens gennem det Reelle, giver den eensidige Speculation kun Skyggerids af abstract sjælelige Væsensformer.

Grundspørgsmaalet om Dyresjælens Udødelighed er allerede besvaret ved den Maade, hvorpaa Livets Væsen i vort Foregaaende er blevet opfattet. Udviklingen, der gjør Resultatet forskjelligt fra Begyndelsen, er i det Sjælelige anderledes inderligt end i det umiddelbart Organiske. Selvudviklingens Resultat maa Sjælen altsaa beholde i den Inderlighed, hvormed den ved Døden gaaer til Grunde; men da Sjælefunctionerne Punkt for Punkt ere organiske Betingelser underlagte, vil Muligheden af en psykisk Fortsættelse af Dyrelivet ligeledes beroe paa, hvorvidt det i sin første Regemlighed allerede udviklede Sjæleprincip kan gennem Ideemediet indgaae til ny Bøvelvirkning med en stofagtig Andethed af høiere Orden og derved til Organiseringen af en ny Regemlighed: Antydninger af slige Muligheder have propædeutisk Betydning, forsaavidt de tjene til at belyse Videnskabens Grundlag og Videns Grændse.

Menneskelivet.

Det er et Misgreb at ville godtgjøre Menneskets umiskjendelige Fortrin for Dyret ved en endelig Opregning være sig af legemlige eller sjælelige Fortrin; thi hver enkelt Egenommelighed faaer først sin Betydning ved det paagjældende Væsens Grundkarakter. Menneskets ene afgjørende Hovedfortrin viser sig deri, at det som Menneske er anlagt paa Selv-

bevidsthed, medens Dyret som Dyr kun er anlagt paa Sandsebevidsthed.

Psychologien i Grundtræk.

Det er Bevidsthedslivet, betragtet fra dets individuelle Naturside, som i sine Overgange fra Sandsebevidsthed til Selvbevidsthed er Psychologiens Gjenstand. Vi inddele med Hensyn hertil Psychologien i Læren om det selvbevidste Livs naturlige Grundyttringer, om dets absolute Indhold og dets absolute Gyldighed.

a) Det selvbevidste Livs naturlige Grundyttringer: Sjæleevnerne.

I skarp Modsatning til den registeragtige Opregnen af Sjæleevner, hvormed man saa tidt overlæsser de psychologiske Lærebøger, har Herbart ligefrem negtet Begrebet Sjæleevne Realitet. Men i Princip og Anlag er Sjælen lutter Evne. Opgaven er at paavise de forskjellige Former og Retninger, hvori den ene og samme Grundevne naturligen individualiserer og forgrener sig.

Selvhedens alleralmindeligste Aabenbaringsform er Fornemmelse: den fornemmer sig selv, idet den fornemmer sit Andet, og den bestemmer sit Andet ved at fornemme sig selv. Fornemmelsen er i passiv Umiddelbarhed en Sandsning, i ophavet Umiddelbarhed en Reflexion, i activ Umiddelbarhed en Selvbestemmen.

Som Sandsning er den bestemte Selvfornemmelse en Følelse (Læren om Følelserne), Fornemmelsen af Andet en umiddelbar Objectivering gennem forskjelligartede Sandser (Syn, Hørelse o. s. v.), som Eenhed af Selvfornemmelse og Fornemmelse af Andet omsætter den sin Umiddelbarhed i Hukommelse og Phantasi, og hermed begynder Reflexionen.

I Reflexionen frigjøres Sandsebillederne ved Ordet (Sprogets Betydning) til Forestillinger og Almeenbegreber (Forstandslivet) og forklares til Eenhed af det Subjective og

det Objective i Tænkningen af det Almeengyldige (Fornuft; Forhold imellem Forstand og Fornuft). Reflexionen fuldender sig i Tænkningen. Men allerede den Maade, hvorpaa Begrebbestemmelsen mellem Selvfornemmelse og Fornemmelse af Andet, Selvbestemmelse og Bestemmelse af Andet forklares i Reflectereren og Tænken, viser, at Fornemmelsens passive Umiddelbarhed oprindeligt er activ, at med andre Ord Selvfornemmelse nødvendig forudsætter Selvbestemmelse.

Oprindeligt er Selvbestemmelsen, den naturlige Selvnyttring, at bestemme som Drift, Villkaarligheden fremgaar af uvilkaarlig Tilshyldelse. I det Driften peger mod det Objective, sætter den Selvet i Bevægelse; Driften er Villiens Grund. Men Selvbestemmelsen er reflecteret og klarer sig med Reflexionen til Villie: Villien, der grunder i Driften, ophæver igjen Driften og grunder i sig selv, (Egoisme, Egoitet). Den reflecterede Drift er Tilboielighed, og den hæftige Tilboielighed Videnskab. Forholdet mellem Drift og Villie sees i Begrebbrudning af Videnskab og Villie (Heroisme, Affetif).

b) Det selvbevidste Livs absolute Indhold: Ideernes Psychologie.

Da Bevidstheden vækkes og udvikles i Tiden ved sandfælige Indtryk, endelige Fordringer og værlende Interesser, er det naturligt, at den fra Begyndelsen af maa fyldes med endeligt Indhold. Som Selvbevidsthed har den ikke desto mindre et oprindeligt Selv og just derfor et oprindeligt Krav paa et selvgyldigt, absolut Indhold: kun Ideen kan som Idee møtte den hungrige Subjectivitet (Anden og det Aandelige).

Hvor naturlig den opvaagnende Selvbevidsthed trænger til Ideens Indhold, sees af den Oprindelighed, hvormed ethvert begavet Naturfolk begynder med religiøse Forbilleder (Mythologie), sædelige Grunderkjendelser, Stræben efter at give det Overfandfælige sandfælig Form og bestemme det Almeengyldige. Det absolute Indhold antager nemlig en grundforskjellig

Form, eftersom det oprindeligt opfattes af Phantasiën, af Tænkningen eller af Villien. Form og Indhold gjenstrænge hinanden saaledes, at den ene i sig absolute Idee formedelst de tre Grundformer bliver til tre Grundideer: Skjønhed, Sandhed, Godhed.

c) Det selvevidste Livs absolute Gyldighed: Sjælens Udødelighed.

Som Organ for evige Ideer maa Selvevidstheden nødvendig have det Evige i sit eget Væsen; herpaa beroer dens absolute Gyldighed, herpaa grunder sig Læren om Sjælens Udødelighed d. v. s. om Personlighedens evige Liv. At Sjælen er udødelig i metafysisk Forstand, kan allerede sees af Plante- og Dyrelivet; men Forvisningen om en eksistentiel, for Menneskets Vedkommende personlig, Udødelighed kan først opnaaes ved klar Indsigt i Forholdet mellem Ideen, navnlig det Godes Idee, og den menneskelige Selvevidsthed. Forsaavidt dette Forhold i sin Almindelighed tydeliggjøres i Videnskaben, kan man jo vistnok sige, at Sjælens Udødelighed lader sig videnskabelig bevise; men da Virkelighedsbetingelserne for et tilkommende Liv falde udenfor al Erfaring, og det rene Tankebevisi folgelig ikke rækker ud over det Metaphysiske, indskrænker Beviset sig, strengt taget, til at bevise Fordringens ethiske Gyldighed, ikke dens Opfyldelse. Den fuldkomne Forvisning om Sjælens Udødelighed er af religiøs ethisk Natur og tjener just til at vise Forskjellen imellem Tro og Viden, imellem praktisk og theoretisk Erkendelse (psychologisk nødvendig Adskillelse af Religion og Videnskab).

III.

Biologie og Psychologie.

a) Det organiske Formaal.

Den physiske Aarsag har ikke nogen særlig af Grund- aarsagen uafhængig Selvstændighed. Det er saaledes ikke Fornuften, som for at realisere sine Fordringer, maa forefinde de physiske Aarsager givne og betjene sig af dem, ligesom Værkmesteren af sit Værktøj; nei, det er omvendt de physiske Aarsager, der have deres Tilværelse og Betydning i og ved Fornufteraarsagen. Staaer det nu fast, at Naturlovens Opfyldelse vilde være umulig, dersom Fornuften kun var en ideel Grund (ratio) uden at være en reel Aarsag (causarum causa) dersom den i Tingenes Orden kun havde en legislativ, ikke tillige en executiv Myndighed: da er det nu ogsaa let at vise, hvad det vil sige, at den almindelige Fornufteraarsag kan forvandle sig til en i sin Form eiendommelig Idee-Aarsag.

Under Andethedens Tryk er det Teleologiske tilbagetrængt; Fornuften sees i uforanderlige Love; men Lovenes abstracte Nødvendighed staaer i Modsatning til Tingenes abstracte Tilfældighed: den paa tilfældig Nødvendighed (dersom a er, saa er b) grundede Lovopfyldelse er endnu ufuldkommen. Med Selvheden sættes det Teleologiske; i den ideelle Concretion af Midler og Formaal forsvinder den abstracte Tilfældighed, thi det Tilfældige bliver Middel; med det Samme ophæves da ogsaa den abstracte Nødvendighed, thi det Nødvendige bliver Maal*).

*) Det er en Misforstaaelse, vi i denne Sammenhæng særlig maae søge at forebygge. Det er nemlig en Fordom, som endnu kan spøge i klare Hoveder, at Naturteleologiens Betydning kun skulde bestaae deri, at vi Dødelige underlægge den uendelige Natur

At det Tilfældige bliver Middel, vil med andre Ord sige, at det Particulære individualiseres ved at gjennemvirkes af det Almene; at det Nødvendige bliver Maal, sees deraf, at det ved at udvikle sit Anlags og sine Præformationers særskilte Bestemmelser ligeledes individualiseres; den organiske Individuation, Lovens fuldkomne Opfyldelse, er altsaa det sande naturlige Udtryk for Fornuftens Indhold i Fornuftens Form, Fornuften som Idee. Det Teleologiske, hvori de physiske Aarsager ere Idee = Aarsagens Momenter, er altsaa ikke blot naturligt og fornuftigt, men som den oprindelige Eenhed af Natur og Fornuft det eneste i Sandhed Fornuftige: Livet, den eksisterende Fornuft, er i sig Formaal, organisk Formaal, thi Livet er Idee.

Physiken opfatter Naturlovene paa en saa abstract og eenfaldig Maade, at det seer ud, som om disse Love ikke blot

Planer og Diemed, som ere afpassede efter vor egen subjective, indskrænkede Forestillingsmaade. — „Ist es“, siger Schleiden, „vom Wahnsinn groß verschieden, wenn ein Mensch sich einbildet, in dem Innern seiner zeitlichen Erscheinungsform irgend einen Maßstab zu finden, mit dem er das Ewige, das Zeitlose ausmessen könnte? — Das aber ist die Teleologie.“ Die Befehlung der Pflanzen. Studien. Leipzig, 1855. S. 149—160.

Men slige opbyggelige Expectorationer, der vel kunde klæde en tankløs Katedrismuspræst nok saa godt, som en genial Naturforsker, have ikke det Ringeste med Naturteleologiens objective Begreb og de derunder hørende Problemer at gjøre. I sin fromme Over for at forvandle det Fornuftige til et Uendeligt, et *ἄπειρον*, som ved at fornægte det Endelige og overskride Maal og Grændse, bliver begreblost, og som et Begreblost da rigtignok hverken kan begribes af Guder eller Menneker, glemmer Forfatteren ganske, at den uendelige Fornuft just aabenbarer sin Viisdom og beviser sin Fornuftighed ved at indgaae i Endelighed og derved i indre Selvbegrænsning.

fæster de mekaniske og kemiske Virksomheders dialektiske Eenhed. „Alle Gæringsphænomenener tilsammentagne bevise den allerede for lang Tid siden af Laplace og Berthollet opstillede Grundfætning: at et Atom (Molecule), som ved hvilkenhelst Kraft er sat i Bevægelse, kan meddele sin egen Bevægelse til et andet Atom, hvormed det befinder sig i Berøring. Dette er en Lov i Dynamiken af den almindeligste Gyldighed overalt, hvor Modstanden (Kraft, Livskraften, Slægtfabet), som modsætter sig Bevægelsen, ikke er tilstrækkelig til at ophæve samme. Som en ny anerkjendt Aarsag til Forandring i kemiske Forbindelser er denne Lov den største og varigste Binding, som Studiet af Gæringsprocessen har erhvervet Videnskaben.“ (Liebig. Chem. Br. S. 150). — Men hvormegen Bægt her end maa lægges paa Betingelserne, paa de fra andre Kræfter hidrørende Indvirkninger: saa tør vi dog paa ingen Maade overse, at den kemiske Virksomhed selv i sin dialektiske Eenhed med sine Betingelser netop er noget fra disse Betingelser Forskjelligt, noget i sig Eiendommeligt. Forskjellen imellem det Mekaniske og det Kemiske maa, for at blive ved dette Punkt, i sidste Instans upaatvivlelig bestaae deri, at den kemiske Tiltrækning forudsætter en kvalitativ Forskjellighed i de hinanden tiltrækkende Atomer, medens en saadan Qualitetsforskjellighed derimod i den mekaniske Tiltrækning er uden

og at forandre Slægtfabet i kemiske Forbindelser Den svageste Gnidning, et Stød, bringer Knaldkviksolvet og Knaldsolvet til at explodere; Berøringen med en Pennefejer er tilstrækkelig til at decomponere Sølvite-Ammoniak og Jordkvælstof. Atomernes blot indtrædende Bevægelse forandrer i disse Tilfælde Retningen af den kemiske Tiltrækningskraft, og de ordne sig som en Følge af den indtrædte Bevægelse til nye Grupper; deres Elementer træde sammen til nye Produkter.“ Liebig. Chem. Breve. S. 110—112.

Betydning. Forholder dette sig nu saaledes, er det da ikke en ioinesaldende Urimelighed, at de chemiske Tiltraekningers eien- dommelige Charakter skulde — i absolut Righed med de mekaniske — udelukkende beroe paa Forskjel i Styrke og Retning i Rummet?

Her er i naerbaerende Undersogelse, vel at merke, ikke Sporgsmaal om Paalideligheden af en chemisk Analyse, et Sporgsmaal, hvorover Philosophien ikke har at raisonere, men om en rationel Udtydning af rationelle Formler. I en rationel Udtydning falder Eftertrykket paa Begreb og Begrebs- consequens, og Opgaven gaaer da forsaavidt ind under det Philosophiske. Ifølge den philosophiske Opfattelse bliver Sand- heden ikke bestemt ved den udbortes umiddelbare Virkelighed, men Virkeligheden omvendt bestemt ved Sandheden, d. v. s. ved Ideen; thi Ideen er Sandheden.

B.

Virkeligheden mod Ideen.

Ideen er altsaa Sandheden, og Sandheden Identitet af Væsen og Virkelighed; Grundforholdet mellem Væsen og Virkelighed fremlyser især af den philosophiske Atomlære.

Ifølge den fagvidenskabelige Forklaringsmaade skal jo den kvalitative Forskjel imellem de to Legemer hidrøre fra, at Atomerne i det ene ere større end Atomerne i det andet; men dersom den blotte Størrelsesforskjel er istand til at bevirke en Qvalitetsforskjel, da maae Elementatomerne selv: C, H, O

Functionernes System articulerede Bezelvirkning! Og Bezelvirkningen selv? En energisk Reflexion af det i alle Aarsager, Ting og Betingelser sig selv reflecterende Ene, Principet.

Betanke vi den i Sagens Natur begrundede Forskjel imellem en apriorisk Ideelære og en empirisk Virkelighedslære, kunne vi forstaae, at enhver af disse Retninger maa være beslægtet med en særegen tilsvarende Verdensanskuelse. At en eenzijdig fortsat Speculation maa sløve Blikket for det Virkelige, er ligesaa psykologisk forklarligt, som at en vedholdende Virkelighedsanalyse maa gjøre Bevistheden fremmed for Ideen som Idee.

Hertil kommer endnu saadanne idealistiske Misgreb og phantastiske Overgreb, som ikke have kunnet Andet, end bringe den atter opfriskede Materialisme i Harnisk.

Saaledes have formeentlig videnskabelige Bestræbelser for at fastholde Guds overnaturlige Væsen i Form af speculativ Idee hos Idealismens Modstandere kun tjent til at nære den Indbildning, at Videnskaben for Alvor kan modbevise Guds Væsen. „Der außer- und übermenschliche Gott ist nichts Anderes, als das außer- und übernatürliche Selbst, das seinen Schranken entrückte, über sein objectives Wesen gestellte subjective Wesen des Menschen“. (Feuerbach).

Saaledes have formeentlig videnskabelige Forsøg paa at bevise Sjælens Udødelighed i Kraft af Ideens Fordring kun tjent til at fremkalde Beviser for Sjælens Dødelighed i Kraft af Virkelighedens Betingelser. „Es ist so unmöglich, daß ein unverfehrtes Gehirn nicht denkt, wie es unmöglich ist, daß der Gedanke einen andern Stoff, als dem Gehirn als seinem Träger angehöre.“ (Moleschott).

Saaledes har en uvidenskabelig Anvendelse af det Teleologiske kun foranlediget en ligesaa uvidenskabelig Fornegelse af al Teleologie i Naturen. „Wenn der Hirsch lange Beine zum Laufen hat, so hat er dieselben nicht deswegen

erhalten, um schnell laufen zu können, sondern er läuft schnell, weil er lange Beine hat." (Büchner).

Endelig er, i Striden for og imod det Ideelles Realitet, den ubetingede Materialisme bleven foranlediget til at anvende et Middel, der ikke saaledes ret vil egne sig for Idealismen, nemlig en egen Art naturlig Fyndighed. „Die Gedanken stehen in demselben Verhältniß zu dem Gehirn, wie die Galle zu Leber oder der Urin zu den Nieren, um mich einigermaßen grob hier auszudrücken.“ (C. Vogt).

C.

Ideens Gyldighed.

At fornegte Ideen er at fornegte Erkjendelsens aprioriske Forudsætninger, at anerkjende disse Forudsætninger er at anerkjende Ideen.

At Materialismen i det 18de Aarhundrede maa betragtes som en egen Consequens af Lockes Sensualisme, er allerede omhandlet i Erkjendelseslæren (S. 14); i hvilket Forhold den nyere Materialisme derimod vil sætte sig til Spørgsmaalet om det Aprioriske, er endnu, som det synes, temmelig uklar.

„Die Welt“, hedder det i et Skrift: „Kraft und Stoff“ (von Dr. Büchner, Frankfurt a. M. 1855, S. 6) „oder der Stoff mit seinen Eigenschaften, die wir Kräfte nennen, mußten von Ewigkeit sein, und werden in Ewigkeit sein müssen.“ Her bruges nu Kategorien: „Ewigkeit“, med et Eftertryk saa apodiktisk afgjørende, som om dette Begreb gjaldt a priori, og det Aprioriske gjaldt ubetinget. Imidlertid synes Forfatteren dog ikke at være ganske vis i sin Sag; det vil

sammen uvedkommende Stof, der ikke har Noget med Philosophien at gjøre."

En saadan Kritik kan være saa overfladisk, den vil, den finder kun desto lettere Indgang; ja, den er just beregnet paa en overfladisk Betragtning. En saadan Kritik er altid sikker mellem een af to Indvendinger: „det Fremstillede er uforstaaeligt!" — det er saa let at spille den Fjottede, der i Philosophien ikke forstaaer, hvad den Dannede ellers, naar det er udenfor Philosophien, vilde undsee sig ved ikke at forstaae; det er saa interessant at spille den Fjottede, naar denne Fjottethed underfundig rober den sande Grundighed, der veed, at Ellipser omhandles i Mathematiken, og Steenarter i Mineralogien, — eller: „det Fremstillede er trivialt, man har det Alt i sine Skolebøger, og kjedes kun ved en Gjentakelse!" En saadan Kritik er lønnende, thi medens den Philosopherende, der i sit Ansigts Sved har bearbejdet Opgaverne, at deres Behandling kunde være sikker, skarp, indtrængende, instruerende, kommer til at staae som et uklart Hoved, der sammenblander Gebeterne, og, uden Overblik over det Hele, taber sig i Enkeltheder, kommer den Bedømmende ved sin Smule Godtjobskritik jo til at staae som det klare Hoved, der adskiller Gebeterne, ja, som en heel Overbliksmænd.

De videnskabelige Tænkere, som virkelig have Evne og Villie til at sætte sig ind i en filosofisk Sagudvikling, følge Basensdialektiken, prøve Virkelighedsanalysen, og vurdere Bestræbelsen for at assimilere Stoffet, ville ved at paa- vise Feil, anbringe Kettelser, og udfinde en bedre Methode, i Sandhed bidrage til Philosophiens Fremme, og den Philosopherende maa, selv naar han seer sig skarp tilretteviist, være dem Tak skyldig. Men saadanne bekymrede Overbliksmænd, som hverken have Nytt eller Velighed til at sætte sig ind i Sagens indre Hvorledes, men derimod for Kritikens Skyld maaskee endda nok kunde have lidt Nytt og Velighed til at hjælpe paa Philosophien med at afspinde den Fjords-

monnet, talle Rubrikkerne, tagere Overskrifterne, og maale Begrebet med Stoffets Men, slige Tageringsmænd kan den Philosopherende ikke være Tak skyldig, thi de krænke Philosophien; en saadan Udsærd er da heller ikke egnet til at fremme de Studerendes Dannelse, de rette Bedkommendes intellectuelle Opdragelse, men desto hedre egnet til at fremme udenfor Staaendes Halvkritik, de rette Uvedkommendes taabelige Selv-
vigtighed.

Hvor løst og overfladisk Philosophiens Stilling til de forskende Videnskaber sædvanlig bliver opfattet, kan sees ved at gaae ind paa en nogenledes udførlig Udvikling af Forholdet imellem Ideelaren og den empiriske Physiologie og udtrykkelig mærke sig den Rolle, de store Hovedkategorier Selvhed og Andethed maae spille i enhver dybere gaaende Opfattelse af Organismen, den organiske Type og det organiske Formaal.

1) Det begynder paa det laveste Trin med, at det, der angiver Udvortesheden, præger og stempler Endeligheden, nemlig det Materielle, hersker: den Andethed, hvilken Selvheden oprindelig forudsætter som sit Moment, træder da op, ikke som Moment, men i saa kraftig Umiddelbarhed, at det Ideelle, hvis Virken er i Reflexion, derunder maa holde sig skjult. I bestuelig Form udtrykkes dette saaledes: Atomer og Mønstre svæve i Rummet; det seer ud, som vare de aldeles ligegyldige mod hverandre, saa stærk er Andetheden, saa fremherskende Udvortesheden; det seer ud, som skulde disse materielle Dele evig været forblevne i denne Ligegyldighedstilstand, dersom de ikke tilfældigviis — en evig ubegribelig Tilfældighed! — vare forsynede med Kræfter, at virksomme Forhold kunde dannes. Det er Inertien, Stødet og Tyngden, denne mekaniske Tiltrækning, som her forestille de active Vasentheder. Men hvorfra have disse Vasentheder deres Udspring? De ere Reflexer af den gennem Andetheden virkende Selvhed*). Det Fornuftige kommer, for at udtrykke det i Phy-

*) Alt henføres til „nothwendigen Bestimmungen der Weltkörper-

